
ANALIZA I PORUKE ZBIRKE "PROPOVIJEDI PREMA LITANIJAMA
SV. JOSIPA" BLAŽENOG ALOJZIJA STEPINCA

Juraj Batelja, Zagreb

Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
e-mail: juraj.batelja@zg.t-com.hr

UDK: 252.8
262./36.6 Stepinac, A.
Stručni članak
Primljeno 4/2009.

Sažetak

Kao osuđenik na izdržavanju kazne u zatvoru u Lepoglavi, zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac sastavio je zbirku Propovijedi prema Litanijama Sv. Josipa. One su osobit izazov proučavanju jer su sastavljene u zatvoru, s ograničenim teološkim izvorima, gdje je smrt bila vrlo česta, a nisu izostajale ni provokacije ni poniženja. Suživljenost sa zbiljama iz života sv. Josipa i oslonjenost na Boga pokazuju u ovim propovijedima osobitu Božju dobrotu, kojom se on služi kad po slabim, nepoznatim ljudima izvodi velika djela svoje ljubavi. Vedrina, optimizam i radosno vršenje Božje volje prepoznati u svetosti sv. Josipa, za nadbiskupa Stepinca su kadri nadvladati strah pred životom i pred smrću, te okolnosti obiteljskoga života pretvoriti u ozračje sreće, probitka i blagoslova, a pobožnosti u njegovu čast pripomoći u pastoralu mladeži i obitelji.

Ključne riječi: sv. Josip, utjelovljenje Sina Božjega, djevičanstvo, očinstvo, krjepost vjere, poslušnost Bogu, vjernost, čestitost, strpljivost, sretna smrt, litanije i pobožnosti u čast sv. Josipa.

UVODNE MISLI

Svjestan da je naviještanje Kristova Evanđelja jedna od prvotnih zadaća biskupske službe, nadbiskup Alojzije Stepinac¹ tu je zadaću vršio odgovorno i savjesno. Poput sv. Pavla i on je

¹ Bl. Alojzije Stepinac (Brezarić, 8. V. 1898. - Krašić, 10. II. 1960.); imenovan koadjutorom 28. svibnja 1934., a rezidencijalnim nadbiskupom postao je 7. XII. 1937. Jer pod pritiskom komunističkog režima nije pristao na stvaranje nacionalne Crkve odvojene od Rima, montiran mu je sudski postupak na kojem je, 11. X. 1946., osuđen na 16 godina strogog zatvora. U prosincu 1951. režim ga je narušena zdravlja i s naznakama smrtonosne bolesti premjestio iz zatvora u Lepoglavi na izdržavanje kazne u župnu kuću rodne župe. Pio XII. učinio ga

razvio silnu energiju, da sve pridobije za Krista. Dapače, u vihoru Drugoga svjetskog rata on je poticao svećenike da se kao lijekom protiv razvratnosti, formalizma duše i društvene anarhije odgovorno i zauzeto koriste navještajem Evanđelja. Učinio je to rabeći opomenu sv. Pavla: *Vae enim mihi, si non evangelizavero! – Jao meni ako ne propovijedam Radosne vijesti.* (1 Kor 9, 16).²

Uz propovijedi bl. Alojzija Stepinca koje je izgovorio u slobodi,³ u njegovoj su ostavštini sačuvane brojne propovijedi koje je sastavio u zatvoru u Lepoglavi kao zatočenik od 19. listopada 1946. do 5. prosinca 1950.

Kad je iz lepoglavskog zatvora premješten na izdržavanje kazne u Krašić, sa sobom je donio nekoliko svezaka prijevoda i zbirki propovijedi. Krašićki župnik Josip Vraneković o tome svjedoči: "Nakon što je otvorio kofer, izvadio je 'mape, u kojima je bilo sve što je u Lepoglavi sastavio i preveo: 17 svezaka prevedenih Života svetaca, Propovijedi o Mariji (84), Sv. Josipu, Imenu Isusovu, Srcu Isusovu (prema zazivima iz litanija), zatim Homilije prema evanđelju za sve nedjelje i blagdane u godini. Bio je tu "veliki svezak primjera za propovijedi, što ih je sabrao iz pročitanih djela."⁴

Neke od tih zbirki propovijedi Nadbiskupski je duhovni stol u Zagrebu, brigom mons. Nikole Borića, objavio ciklostilom s napomenom: "isključivo za svećenstvo". Naime, nadbiskup je te propovijedi i sastavio sa svrhom da budu na pomoć svećenicima u propovijedanju, jer komunistički režim nije dopuštao unošenje literature vjerskog sadržaja u zemlju, a nije dopuštao ni objavljivanje kršćanskog štiva za šire slojeve naroda.

Nažalost, pri objavljivanju ovih propovijedi izdavač nije smio navesti ime autora, jer je komunistički režim zabranjivao spominjanje imena nadbiskupa Stepinca, osim u svrhu protu-crkvene promidžbe.

je 12. I. 1953. kardinalom. Umro je kao mučenik 10. veljače 1960., a papa Ivan Pavao II. proglasio ga je blaženim 3. listopada 1998. godine.

² Usp. Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke (1934. – 1940.)*, pripremio i uvod napisao J. Batelja, Zagreb, 2000., str. 72.

³ Izvore i sadržaj tih propovijedi vidi u: Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke (1934. – 1940.)*, nav. dj., i Alojzije kardinal Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke 1941.–1946.*, pripremili i uvod napisali J. Batelja, i C. Tomić, Zagreb, 1996.

⁴ J. Vraneković, *Dnevnik – Život u Krašiću zaslužjenog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca*, Knjiga I., Zagreb, 2006., 6; usp. J. Batelja, *Analiza propovijedi blaženog Alojzija Stepinca o Presvetom Srcu Isusovu*, u: *Obnovljeni Život*, br. 3. (2008), str. 301-319.

Prva objavljena zbirka bila je upravo *Propovijedi prema Litanijama Sv. Josipa*. Zbog opreza, u impressumu nije objavljeno ni ime autora, ni ime urednika, ni ime izdavača. Bilo je to u Zagrebu, godine 1953.⁵ U ovom članku Blaženikove propovijedi navodim prema novome izdanju koje je pripremljeno u povodu odluke Hrvatskog episkopata donesene na zasjedanju u Šibeniku od 5. do 7. studenoga 2008. na kojem je sv. Josip prihvaćen kao glavni zaštitnik Hrvatske.⁶

1. NASTANAK PROPOVIJEDI U ZATVORU

Nakon izrečene presude i nemogućnosti žalbenog priziva, nadbiskup je 19. listopada 1946. doveden u leopoglavski zatvor. Upravitelj zatvora Josip Špiranec tvrdio je da to "nije bio zatvor, već kazneno popravni dom! (...). Mi želimo preodgojiti utamničenike!"⁷

Nadbiskup je bio smješten u odjelu kaznionice namijenjenom političkim zatvorenicima. Ondje je primjenjivana najstroža zatvorska stega.

1.1. *Poteškoće pri sastavljanju Propovijedi prema Litanijama Sv. Josipa*

U okolnostima zatvorskoga života Nadbiskupu je bilo omogućeno čitati i pisati. Odlučio je na svojstven način narodu i dalje naviještati Božju riječ. Naime, počeo je sastavljati propovijedi "koje će poslužiti svećenicima u propovijedanju" i tako će preko pisane riječi moći njegovi vjernici čuti glas svoga pastira".⁸

O teškoćama usred kojih je sastavljao propovijedi on sâm je posvjedočio ovim riječima: "Teško je opisati sve duševne patnje čovjeka u jednom komunističkom zatvoru ili logoru. To je sistem skroz naskroz diabolčki. Sve se u tom sistemu osniva na laži, koja

⁵ Usp. *Sveti Josip. Propovijedi prema Litanijama Sv. Josipa*, Zagreb, 1953.; izdao Nadbiskupski duhovni stol; usp. *Copia publica trans. proc. s. virt. et mart. S. D. Aloisii Stepinac, S. R. E. Cardinalis* (Dokumenti iz postupka o krjeposnom životu i mučeništvu sluge Božjega Alojzija Stepinca, Kardinala Svete Rimske Crkve; dalje: CP), Rim, 1993., sv. XXVI., str. 636-677.

⁶ Usp. Blaženi Alojzije Stepinac, *Sveti Josip. Propovijedi prema Litanijama sv. Josipa*, (priredio: J. Batelja), Zagreb, 2009.

⁷ CP, sv. C, str. 815.; usp. *Izveštaj o posjeti delegacije Kvekeri KPD-u* (Kazneno popravnom domu, op. J. B.), 4. X. 1950., CP, sv. XCIII, str. 4606.

⁸ C. Tomić, *Votum*, CP, sv. CXI., str. 3956-3957.

je komuniste tako prožela, da je lijepo rekao jedan od njihovih funkcionara, kad ga je netko upozorio, da stvar stoji sasvim drukčije: 'Imate pravo, mi više ni sami ne znamo, kada lažemo a kada govorimo istinu.' Ljudi su u komunističkim zatvorima ili logorima podvrgnuti bez prestanka strašnom duševnom pritisku, kojega ne može pravo shvatiti nitko tko nije prošao kroz strahote njihovog postupka."⁹

Znakovito je da je samo u toj zbirci propovijedi bl. Alojzije donio primjer iz svoga tamnovanja. Upotrijebio ga je u skladu s vjerom u besmrtni život koju je naučio preko majčine vjere.¹⁰

U sastavljanju propovijedi nije imao biblioteku, već samo djela koja mu je tajna policija dopustila,¹¹ a za bolje poznavanje povijesnih činjenica rabio je i *Annales*, povijest Franjevačkoga reda, koju je sastavio franjevac Luka Wadding, a obilno navodi i tekstove iz *Misala* i *Časoslova*.

U prikazivanju uloge sv. Josipa u povijesti spasenja Nadbiskup se poslužio apostolskim pismom *Inclytum Patriarcha S. Joseph*, od 7. srpnja 1881., kojim je bl. Pio IX. sv. Josipa proglasio "Pokroviteljem svete Crkve", enciklikom Leona XIII. *Quumquam pluries*, te enciklikom Pija XI. o kršćanskom braku.

U sastavljanju zbirke Propovijedi prema Litanijama Sv. Josipa od velike mu je pomoći bila knjiga Sveti Josip, koju je napisao sveučilišni profesor dr. Stjepan Bakšić.¹² Premda je Nadbiskup u svojim propovijedima izričito ne spominje, ipak u njima uočavamo značajnu podudarnost misli s onima u spomenutoj Bakšićevoj knjizi, osobito u navođenju misli crkvenih otaca.

⁹ *Neka moja sjećanja iz borbe s komunizmom*, CP, sv. C., str. 837-838.

¹⁰ Usp. *Zaštitniče umirućih*, *Sveti Josip*, str. 160.

¹¹ Zamolio je da mu se iz njegove osobne knjižnice donesu sljedeće knjige: "Sveto pismo (3 sveska), *Časoslov*, *Martyrologium*, priručnik *Storia ecclesiastica* (P. Albersa), *Himni* u hrvatskom prijevodu, *Philotée* (sv. F. Saleškoga), Gattererovo djelo *Katechetik*, *Svećenička služba* i *Dušobrižnikova ličnost i djelatnost* (dr. D. Kniewald), *De Sacramentis* nekog njemačkog autora, o *Euharistiji* (4 sveska), *Obrednik*, Sv. Josip dr. S. Bakšića, 2. svezak *De homine* dr. S. Bakšića.", Usp. *Izveštaj o posjeti i razgovoru biskupa Čekade Dr. Smiljana, kanonika Hrena i profesora Cvetana sa dr. Alojzijem Stepincem u Lepoglavi dne 28. I. o. g.*, (28. siječnja 1947., op. J. B.), CP, sv. XCIII, str. 4583-4584, 4583. Zamolio je i nekoliko knjiga na francuskom i njemačkom jeziku, te da se naruči iz Pariza djelo *Pierre Eremit*", Usp. *Izveštaj o posjeti i razgovoru biskupa Čekade Dr. Smiljana, kanonika Hrena i profesora Cvetana sa dr. Alojzijem Stepincem u Lepoglavi dne 28. I. o. g.*, (28. siječnja 1947., op. J. B.), CP, sv. XCIII, str. 4583-4584, 4583.

¹² S. Bakšić, *Sv. Josip. Katoličko bogoslovlje o svrhunaravnom dostojanstvu i štovanju sv. Josipa*, Zagreb, 1939.

1.2. Formalna i sadržajna prepoznatljivost propovijedi

Zbirka Sv. Josip – Propovijedi prema litanijama Sv. Josipa, sadrži 26 propovijedi: uvodnu i 25 propovijedi na zazive iz Litanija, a u novom izdanju nadodano im je još sedam Blaženikovih propovijedi o sv. Josipu koje je on sastavio kao zatvorenik u Lepoglavi ili izgovorio kao sužanj u Krašiću.

Nadbiskup je svaku propovijed brižljivo pripremao. Zamjetno je da je u pripremi propovijedi obilno čitao i razmatrao Sveto pismo. Često spominjanje svetaca i donošenje prigoda iz njihova života upućuje na zaključak da je marljivo bilježio poticajne prigode iz njihova života i ugrađivao ih u propovijedi. Budući da su sve Nadbiskupove propovijedi uvrštene u spise na temelju kojih je dana prosudba za njegovo proglašenje blaženim, u svom se prikazu oslanjamo i na prosudbe o njihovu pravovjerju i čudoređu.¹³

U propovijedima se odražava veliko štovanje i pobožnost bl. Stepinca prema sv. Josipu. Rado navodi i svece i svetece koji su bili osobiti njegovi štovatelji. S ljubavlju naglašava riječ svojega profesora Wermerscha: "Unus est Sanctus Joseph, vos estis Josephi." Iznad svih svetih on se uzdiže svojom svetošću. A svetost je veća što je veća ljubav prema Bogu.¹⁴

Prepoznatljiva je struktura Blaženikovih propovijedi. Počinje pozdravom: "Dragi vjernici!", pa nastavlja navodom iz Svetoga pisma i primjerom, *ad captandam benevolentiam*, da privuče pozornost i zadobije blagonaklonost slušatelja.¹⁵ Naslovom ili zazivom iz Litanija određen je njihov sadržaj, a propovijedi su pisane prema izabranoj duhovno–retoričkoj strukturi koja je svodiva na tri dijela: informativni, navjestiteljski i primjena na život.¹⁶

U uvodnom dijelu bl. Stepinac želi zaokupiti pažnju, probuditi vjeru, taknuti dušu, skrenuti pogled prema božanskim vrijednostima.

U drugom dijelu, *središnjem dijelu*, koji je redovito izrečen u dvije ili tri podtočke, Nadbiskup razvija temeljni sadržaj, *glavnu temu propovijedi* kojoj je najčešće polazište tekst Svetoga pisma.

¹³ Prosudbu Bernardina Škunce vidi u: CP, sv. LII., str. 922–923, a Celestina Tomića, sv. CXI., str. 3952b–3953.

¹⁴ Usp. C. Tomić, *Votum*, CP, sv. CXI., str. 3952b–3953.

¹⁵ Usp. C. Tomić, *Votum*, CP, sv. CXI., str. 3956–3957.

¹⁶ *Usp. Analiza propovijedi blaženog Alojzija Stepinca o Presvetom Srcu Isusovu*, u: *Obnovljeni život*, br. 3 (2008), str. 304–305.; usp. S. Starić, *Votum o Propovijedi Srca Isusova* (A. Stepinac), CP, sv. LII., str. 1040.; C. Tomić, *Votum na spise Sluge Božjega Alojzija Stepinca*, CP, sv. LIII., str. 1055. i sv. CXI., str. 3956.

Obilno korištenje Svetim pismom, uvijek u primjerenom sadržaju, očituje poznavatelja biblijskih mjesta i njihova sadržaja. Ta očita svetopisamska nit u propovijedima uvjerava nas da se Kardinal nije služio samo nekom konkordancijom pojmova ili imena, nego dubokim poznavanjem bitnog značenja Svetog pisma.¹⁷

Svi tekstovi i primjeri tako su predočeni da lik sv. Josipa izlazi stvarniji no što ga poznamo, ukorijenjen u povijesti Božjega naroda. Naime, "Kardinal je tako izvrsno smjestio osobu sv. Josipa u svetopisamski kontekst da pred sobom – prema propovijedima – imamo jasan i jaki duhovni lik osobe koja je ucijepljena u plan Božjega spasenja, pa otkrivamo da nam šutljivi Josip iz Nazareta mnogo govori".¹⁸

U *završnom dijelu* svojih propovijedi kard. Stepinac izriče primjenu na život. Želi da istine vjere ne ostanu mrtvo slovo, nego da postanu dio našega života i naše svagdašnjice. Tu Blaženik konkretizira središnju temu, a njemu je ideal življena vjera. U tom vidu njegovi poticaji predstavljaju "sažetak (compendium) kršćanske-katoličke duhovnosti i moralke. Vjernici su, na poticaj sv. Josipa, pozvani na pravednost, čistoću, mudrost, vjernost, strpljivost, rad i sl."¹⁹

1.3. *Apologetska i moralna jasnoća*

Propovijedi kard. Stepinca sastavljene su, kako smo već istaknuli, prema određenoj shemi, u sustavnom tijeku misli. U tom smislu predstavljaju, kako nam se čini, veoma uspješnu propovjedničku kompoziciju. No kod našega promatranja veću pozornost zaslužuje onaj "što" u propovijedima kard. Stepinca. A taj "što" je njegova apologetska zauzetost da jasno i pobudno navijesti istine vjere, pruži razumijevanje i potrebu poznavanja i življenja vjerskih istina. Stoga su istine vjere i morala, vjere i života stalno povezane.²⁰

¹⁷ B. Škunca, *Votum*, CP, sv. LII., str. 922-923.; usp. J. Vraneković, *Dnevnik: život Alojzija kard. Stepinca, nadbiskupa zagrebačkoga u sužanjstvu u Krašiću od 5. prosinca 1951. do 16. siječnja 1960.*; u rukopisu (dalje: VJD), u: Arhivu Postulature, sv. III., str. 2s.; usp. A. Benigar, str. 300-301; V. Nikolić, *Stepinac govori*, Valencia, 1967., str. 12-13.

¹⁸ B. Škunca, *Votum*, CP, sv. LII., str. 923.

¹⁹ B. Škunca, *Votum*, sv. LII., str. 923; usp. V. Zagorac, *Votum*, sv. LII., str. 1007-1008.; J. Ladika, *Votum*, sv. LII., str. 974.

²⁰ Usp. B. Škunca, *Votum*, CP, sv. LII., str. 922.

Znalački probrani i izgovoreni tekstovi u propovijedima nadbiskupa Stepinca izaraju ljubav pastira duša prema svojem stada od kojega je nasilno odijeljen i želi da po živoj riječi njegova očinska riječ dopre do njega, da u svojim vjernicima i u svojem narodu sačuva živu i nepokolebivu vjeru i ljubav prema pokladu katoličke vjere.

Stoga jezik i stil u jednostavnosti njegova navještaja znalački učvršćuju u slušateljima nadu u pobjedu evanđelja i Kristove Crkve u tamnim i burnim danima komunističkoga progona. Štoviše, on vjeruje da se najveće zablude "nacionalsocijalizam i komunizam", "koji negiraju opstojnost Božju uopće", mogu nadvladati ljubavlju prema Crkvi po uzoru na ljubav kakvu je sv. Josip imao prema nazaretskoj obitelji.²¹ Svoje osvjedočenje želi riječima prenijeti na druge, upućujući ih na "sv. Josipa u borbi sa vlašću tmine, u borbi sa sotonom, koji ide za propašću naše duše".²²

Stil i jezik nadbiskupa Stepinca u propovijedima o sv. Josipu svjedoče da je on, bez sumnje, čovjek vjere i Crkve. Očito je, naime, bila "vjera njegov aspekt promatranja i prosuđivanja svih stvari."²³

2. TEOLOŠKE KARAKTERISTIKE PROPOVIJEDI

Propovijedi bl. Alojzija Stepinca prema Litanijama sv. Josipa ne razrađuju sustavno povijest spasenja pod vidom temeljnih teoloških istina o Bogu. On se ne zadržava na sustavnom tumačenju kršćanskih istina, o Presvetom Trojstvu, stvaranju svijeta i čovjeka, o milosti ili sakramentima. O njima tek usputno govori. On se ovdje usredotočuje na lik i djelo sv. Josipa i onaj dio povijesti spasenja i vjerskih istina o suodnosu Boga i čovjeka koje isprepleću čovjekovu svakidašnjicu. Riječ je, dakle, više o moralnoj negoli o dogmatskoj teologiji, o svojevrsnom priručniku za pastoral obitelji i kršćanskoga života.

2.1. Isusovo utjelovljenje

Zbilja utjelovljenja Isusa Krista Sina Božjega čin je Božje ljubavi prema čovjeku. U njemu je do kraja očitovana ljubav Stvoritelja

²¹ *Pokrovitelju Svete Crkve, Sveti Josip*, str. 169-175.

²² *Strahu zlih duhova, Sveti Josip*, str. 167., usp. C. Tomić, *Votum*, CP, sv. CXI., 3957.

²³ *Usp. V. Zagorac, Votum*, CP, sv. LII., str. 1016.

prema stvorenju. Ta se ista ljubav iskazala i u samom stvaranju jer je Bog čovjeku udijelio posebno mjesto i osobito dostojanstvo. Stoga biti slika Božja i suradnik Božji nije nikakvo čovjekovo pravo ili zasluga, već je nezasluženi Božji dar. "Gospod Bog naime ne će, da ljudi budu samo lutke, koje će gledati, što On radi, nego hoće, da i ljudi surađuju u Njegovim božanskim planovima."²⁴ Međutim, pod utjecajem sotone čovjek nakon istočnoga grijeha sve češće kvari tu sliku i odbija Božje prijateljstvo. Kad su, dakle, okovi grijeha čovjeka prikovali za ovozemaljsko, taj isti Stvoritelj ponovo pokazuje svoju dobrotu i pomaže čovjeku da se oslobodi vlasti tame. Povijest izraelskog naroda, počevši od Abrahama, nije ništa drugo nego opis onoga što je Bog poduzimao da pomogne čovjeku. Upravo se zato nadbiskup u svojim propovijedima neizostavno oslanja na biblijsku povijest spasenja i tumači je pod vidom otkupljenja.

Vrhunac povijesti spasenja dogodio se po Isusu Kristu. Bog je postao čovjekom. Nadbiskup u propovijedima naglašava Marijino tjelesno majčinstvo i Josipovo zakonsko, ali pravo očinstvo,²⁵ ali ne ulazi u teološke rasprave o utjelovljenju, već opisuje događaje koji su mu prethodili,²⁶ koji su se zbili kod samog Isusova rođenja i neposredno nakon njega²⁷ te ističe Josipovu veličinu i ulogu u njima. Autor Isusovo utjelovljenje ne gleda kao izolirani događaj u povijesti spasenja. On Isusa povezuje i uspoređuje s brojnim starozavjetnim likovima i onim što je Bog preko njih činio za svoj odabrani narod i pritom nedvosmisleno ukazuje na njegovu posebnost.²⁸

2.2. Marijino djevičanstvo

Nadbiskup podsjeća da je vjersku istinu Marijinog trajnog djevičanstva još u 7. stoljeću istaknuo Opći crkveni sabor u Lateranu pod predsjedanjem pape Martina I.,²⁹ što je poslije potvrdio i papa Agaton.³⁰ Da je Marija prije poroda bila djeвица, potvrđuju nam

²⁴ *Brižni hranitelju Kristov, Sveti Josip*, str. 64.

²⁵ *Usp. Sveti Josipe, Sveti Josip*, str. 26-27.

²⁶ *Usp. Slavni porode Davidov, Sveti Josip*, str. 31-33; *Svjetlosti patrijarha, Sveti Josip*, str. 38; *Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 46-48.

²⁷ *Usp. Slavni porode Davidov, Sveti Josip*, str. 35; *Hranitelju Sina Božjeg, Sveti Josip*, str. 57.

²⁸ *Usp. Hranitelju Sina Božjega, Sveti Josip*, str. 55-60.

²⁹ Martin I. (5. 7. 649. - 17. 6. 653; † 16. 9. 655.) papa i svetac.

³⁰ Sv. Agaton, († 10. 01. 681.), papa i svetac; *usp. Stidljivi čvaru Djevice, Sveti Josip*, str. 50.

biblijski izvori i brojni crkveni naučitelji. Autor pronalazi nekoliko ključnih razloga zašto Isus nije mogao biti drugačije začet nego po Duhu Svetom: "Konačno, i razum nam govori, da drukčije nije ni moglo biti, a da se Krist ne začne i ne rodi nego od Majke Djevice. Prvo, radi dostojanstva Oca nebeskoga, koji nije mogao, da kao Otac prenese svoje dostojanstvo na kojega muža. Drugo, radi dostojanstva Isusa Krista, koji je od vijeka rođen samo od Oca, pa se pristojalo, da se i u vremenu rodi samo od Djevice. Treće, jer nije dolikovalo, da se naravnim načinom začne, i tako bude podložan istočnome grijehu Onaj, koji je došao da uništi grijeh."³¹

U Marijinu djevičanstvu nadbiskup otkriva i Josipovu veličinu. Njemu je povjerenom da to blago čuva i podržava jer je i sam, kako kažu sveti oci, položio zavjet djevičanstva. U istoj propovijedi on kaže: "I za Njega naime drže bogoslovi, da je položio zavjet djevičanstva. Nikada naime ne bi Presv. Djevica bila pošla za njega, da nije dobila za taj korak razjašnjenje s neba, da će u vezi s njime biti sigurno i zaštićeno Njezino djevičanstvo."³² Neki su pokušavali pobijati Josipovu čistoću, a samim tim i Marijinu, iz činjenice da su živjeli zajedno. Stoga bl. Alojzije nekoliko puta u ovim propovijedima objašnjava kako Bog daje potrebne milosti onima koje izabire za velika djela, a što se tiče ovoga činjenicu da je Josip živio s Marijom promatra kao još veći dokaz njegovog i njezinog djevičanstva. Citira riječi sv. Ambrozija³³ koji kaže: "Marija je bila tako puna milosti, da nije samo sebi sačuvala milosti djevičanstva, nego ju je ulila i onima, s kojima je bila u saobraćaju."³⁴ Iz toga slijedi da što je sv. Josip dulje boravio s Marijom da je i sâm postajao čistiji, a krjepost djevičanstva u njegovim očima još više rasla.

2.3. Josipova uloga u otkupljenju

Crkveni su oci od početka isticali veliku ulogu čuvara Svete obitelji u otajstvu utjelovljenja i otkupljenja. Kolika je u tome bila uloga sv. Josipa, za naše je doba pojasnio papa Ivan Pavao II., govoreći: "Josip Nazarećanin 'sudjelovao je' kao nijedan drugi čovjek, izuzevši Mariju Majku Utjelovljene Riječi. (...) Zajedno s Marijom Josip je prvi čuvar ovog božanskog otajstva."³⁵

³¹ *Stidljivi čuvaru Djevice, Sveti Josip*, str. 51.

³² *Stidljivi čuvaru Djevice, Sveti Josip*, str. 51.

³³ Sv. Ambrozije, (340. - 4. 4. 397.), milanski biskup, jedan od četvorice zapadnih crkvenih otaca.

³⁴ *PL* 16, 319.

³⁵ Ivan Pavao II., *Redemptoris Custos*, Zagreb, 1989., str. 4, 7.

Takovo je poimanje uloge sv. Josipa u djelu Kristova utjelovljenja i otkupljenja čovječanstva imao i bl. Stepinac. Naime, Josipovoj je brizi bio povjeren zemaljski život otkupitelja svijeta, pod Marijinim je srcem rastao i pod njihovim se krovom razvijao Božji Sin. Josip i Marija cijeli svoj život podređuju i posvećuju njemu. U propovijedi na blagdan sv. Josipa 1959. kardinal Stepinac je, govoreći o čudesnim Božjim planovima, istaknuo kako je Bog za ovakvu službu Josipa odredio još od vječnosti: "Davno, davno prije, nego je sveti Josip ikakvu molbu upravio Bogu, već ga je Bog pretekao divnim blagoslovima. Kroz nekoliko naime tisuća godina (da i ne govorimo od sve vječnosti u umu Božjem) bio je sveti Josip stalno pred očima Božjim kao Zaručnik Presvete Djevice Marije i Hranitelj Sina Božjega."³⁶

Ni u jednom trenutku Stepinac ne miješa uloge u redu spasenja. Taj se red može jasno iščitati iz njegovih propovijedi: Ocu pripada prvenstvo i inicijativa,³⁷ Sinu zasluge otkupljenja,³⁸ Duhu Svetom začće i posvećenje,³⁹ Mariji tjelesno majčinstvo,⁴⁰ Josipu zakonsko očinstvo i skrb.⁴¹ Ono što su Marija i Josip pridonijeli našem otkupljenju, pridonijeli su u, za čovjeka, najsavršenijem stupnju, a to je u konačnici ništa drugo doli djelo Božje.

2.4. Sveta obitelj – slika Crkve

Premda se zaziv "Pokrovitelju svete Crkve" u litanijama sv. Josipa nalazi na zadnjem mjestu, po važnosti koju nadbiskup pridaje obitelji i po vlastitoj ljubavi kojom je izgarao za Crkvu, propovijed na tu temu odskače i po svojoj duljini i bogatstvu sadržaja. U prvom dijelu on apologetski analizira brojne teške trenutke u povijesti Crkve, a u drugom ukazuje na značenje i opravdanost tog zaziva.

³⁶ *Propovijed kardinala Stepinca u Krašiću na blagdan sv. Josipa 1959.*, CP, sv. XIX, str. 216.

³⁷ *Usp. Sveti Josipe, Sveti Josip*, str. 26-29; *Svjetlosti patrijarha, Sveti Josip*, str. 38-42; *Stidljivi čuvaru Djevice, Sveti Josip*, str. 51-52.

³⁸ *Usp. Sveti Josipe, Sveti Josip*, str. 28; *Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 45-46; *Stidljivi čuvaru Djevice, Sveti Josip*, str. 51-52.

³⁹ *Usp. Isto.*

⁴⁰ *Usp. Isto.*

⁴¹ *Usp. Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 43-44.

Nadbiskupovo polazište je učenje pape Pija IX.,⁴² koji je dekretom *Quemadmodum Deus* godine 1870. sv. Josipa proglasio zaštitnikom Katoličke crkve. Iz tog je dokumenta nadbiskup zaključio da sv. Josip istom ljubavlju kojom je štitió svetu obitelj štiti i Crkvu. Za njega je jasno da je Josipov dom praslíka Crkve, jasno mu je da je Marija na križu postala i naša majka, a mi svi braća u Kristu. Crkva, kao zajednica onih koji vjeruju u Krista tako postaje velika sveta obitelj, a sv. Josip njezin brižni i strpljivi zaštitnik.

Ako je tome tako, onda su odnosi koji su vladali u nazaretskoj obitelji uzor odnosima među članovima Crkve: poslušnost glavi (papi), međusobno pomaganje i poštivanje, strpljivost u progonima i kušnjama. Budući da je i sâm bio progonjen kao predstavnik Crkve, Stepinac na kraju ohrabruje i potiče da u teškim prilikama za Crkvu vjernici mole zagovor sv. Josipa, a istodobno pokazuje svoju spremnost položiti život za Crkvu: "I kao što je [Josip] branio Isusa pred krvavim Herodom, tako s istom ljubavlju brani i branit će uvijek Njegovu Crkvu pred Herodovim nasljednicima, to jest progoniteljima, javili se oni u ovom ili onom liku. Tko ne vidi iz svega, što smo dosad govorili o sv. Josipu, s kolikim se pouzdanjem možemo obraćati na njega, napose u progonstvima sv. Crkve, da ostanemo vjerni toj Crkvi do smrti?"⁴³

2.5. Moralna teologija braka i obitelji

Razvidno je da Nadbiskup predočujući nam sv. Josipa preko zaziva litanija kao glavara Svete obitelji, vjernike, osobito mlade, želi potaknuti na ozbiljno shvaćanje i življenje braćnoga i obiteljskog života.

Kad nam Crkva pred oči stavlja zaručnike Josipa i Mariju, daje najljepši ideal priprave za kršćanski brak. Zašto? Kod Izraelaca su zaruke davale ista prava kao i sam brak. Zato se zaručnika naziva mužem, a zaručnicu ženom. To znači da je sv. Josip bio pravi muž Marijin. Njihovim zarukama, kako reče i sv. Augustin,⁴⁴ nije nedostajao ni jedan od bitnih sastojaka ženidbe: porod, vjernost

⁴² Pio IX. (Giovanni Maria Mastai Ferretti; Senigallia, 13. 05. 1792. – Rim, 7. 02. 1878.), papa. Poznat je kao papa koji nakon sv. Petra ima najdulji pontifikat (32 godine).

⁴³ *Pokrovitelju svete Crkve, Sveti Josip*, str. 174.

⁴⁴ Aurelije Augustin (Aurelius Augustinus; Tagasta, 13. 11. 354. – Hippo, 28. 08. 430.), biskup, pisac, teolog i vrlo utjecajan kršćanski učitelj.

i sakramentalnost.⁴⁵ Stepinac, osim te pravne strane, primjećuje nešto puno važnije: “Što je naime prethodilo sreći ovog najsvetijeg i najsretnijeg braka na zemlji, sv. Josipa i Blažene Djevice Marije? Prethodio je sveti, krjeposni život sv. Josipa, prethodio je krjeposni život Presvete Djevice Marije.”⁴⁶ Upravo je to bio temelj kasnijeg Božjeg blagoslova. Koliko je važno kakav je život zaručnika prije braka, još jasnije progovara upozorenjem: “Nema nikakove sumnje, da svaki brak povlači za sobom ili blagoslov, ako se ide primjerom Josipa i Marije, ili prokletstvo, ako čovjek ide protivnim smjerom.

Drugim riječima, ako jednom braku prethodi sveti život, život krjeposti, on nužno postaje izvorom blagoslova ne samo za dotične zaručnike i supruge, nego i za ostalo ljudsko društvo. I obratno, ako jednom braku prethodi život grijeha, on, rekao bih, nužno postaje izvorom nevolja i prokletstva ne samo za dotične zaručnike i supruge nego i ostalo ljudsko društvo. Sveto pismo, povijest Crkve i svakidanski ljudski život pruža nam zato puno primjera i dokaza.”⁴⁷ Možemo, dakle, zaključiti da pitanje braka nije samo privatna stvar, već se radi o dobrobiti cijelog društva.

U propovijedi na zaziv “Čuvaru djevica” Alojzije se obraća majkama riječima: “Kršćanske majke! Komu je više stalo do sreće vaše djece nego vama? Komu je više stalo negoli vama, da vam kćerke ostanu čiste do udaje, ako ne kane provoditi djevičanski život? Nije naime svatko dužan živjeti u djevičanstvu, ali je svatko dužan provoditi djevičanski život barem do ženidbe ili udaje. Obraćajte se dakle na sv. Josipa, da vam kćerke i sinovi ostanu čestiti.”⁴⁸

Nekoliko puta spominje riječi pape Pija XI.,⁴⁹ koji kaže da se već u djetinjstvu polaže temelj budućeg sretnog braka.⁵⁰ Ako se dječak ili djevojčica u ranoj dobi nauče poštivati Boga i roditelje, biti krjeposni, onda nema straha za buduću bračnu, tj. obiteljski život. Stoga poziva sve “kojima je povjerena briga za dječje, mladenačke duše, neka cijene te duše kao najdraže blago od Boga im povjereno”.⁵¹ Današnji, pak, potrošačko–hedonistički mentalitet

⁴⁵ Usp. Augustin, *De nuptiis et concupiscentia*, I, 11, 13: PL 44, 421.

⁴⁶ *Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 45.

⁴⁷ *Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 46.

⁴⁸ *Čuvaru djevica, Sveti Josip*, str. 137-138.

⁴⁹ Pio XI. (Achille Ratti; Desio, Lombardija, Italija, 31. 05. 1857. – Rim, 10. 02. 1939.), papa.

⁵⁰ Usp. *Zaručnice Bogorodice, Sveti Josip*, str. 44.

⁵¹ *Hranitelju Sina Božjega, Sveti Josip*, str. 59.

koji ismijava krjeposni i bogobojazni život, ubire svoje, nažalost, loše plodove: rastave, preljube, nepoštivanje, ispraznost i besmisao.

A što je uopće obitelj? U današnje vrijeme je i sâm pojam doveden u pitanje, a kamoli vrijednosti i krjeposti koje stoje u temelju takve zajednice. Međutim, Stepinac za obitelj jasno kaže: "Obitelj je temeljna stanica ljudskog društva, sastojeći se od oca, majke i djeteta. Skup mnogih obitelji, povezanih istim jezikom, običajima, interesima sačinjava narod, državu. I čitavo čovječanstvo konačno nije drugo nego skup obitelji, koji je poznat samo Bogu. Ako je dakle obitelj temeljna stanica ljudskog društva, onda je jasno, da o njezinoj vrijednosti ovisi i vrijednost i snaga države i naroda."⁵²

Ako je obitelj temeljna stanica čovječanstva, onda je briga oko očuvanja tog blaga od iznimne važnosti. Ako grijesi i opačine rastaču obitelji, grijesi i opačine rastaču i državu i narod. Ako krjeposti cvatu u obiteljima, cvatu i u državi, odnosno narodu. Stoga, kad Nadbiskup vjernicima stavlja pred oči Svetu obitelj on ima na pameti Božji stvoriteljski naum koji otkriva čovjekovu komplementarnost, ali još više poziv na svetost i odgovornost obiteljskog života. Nazaretska obitelj u njegovim propovijedima postaje uzorom svake obitelji u kojoj vlada red i međusobno poštovanje.

Bio je osvjedočen da tamo gdje se poštuju Božji zakoni, u obitelji vlada mir i sreća. Nepoštivanje Božje volje vodi u oholost, a ona je korijen svih ostalih zala i nevolja. U tom smislu on ponovno svim muževima stavlja pred oči sv. Josipa i kaže: "Domaće ognjište može postati za čovjeka na zemlji dio raja, ako je na čelu obitelji muž, kojega rese sve krjeposti. A to je bez sumnje bio sv. Josip."⁵³

2.6. *Teološki pogled na ljudski rad*

Još u svojem obiteljskom domu mladi je Alojzije naučio da se bez rada ne može živjeti i da lijenost vodi samo u propast. Štoviše, nikada nije bježao od svojih obaveza ili pokušao površnošću olakšati ono što radi.⁵⁴ Živio je u vremenu kad se, kako i sâm kaže, "nikada u povijesti roda ljudskoga nije toliko govorilo o radu".⁵⁵ Međutim, primjećuje dvije krajnosti u shvaćanju vrijednosti rada. Dok jedni rad preziru kao značajku robova, drugi od rada pokušavaju stvoriti božanstvo. Zato kaže: "Kad pogledamo život sv. Josipa, onda ćemo

⁵² *Glavaru slavne obitelji, Sveti Josip*, str. 68.

⁵³ *Uresu domaćeg života, Sveti Josip*, str. 128.

⁵⁴ Usp. J. Batelja, *Živjeti iz vjere...*, str. 54-61.

⁵⁵ *Uzore radnika, Sveti Josip*, str. 121.

u njemu naći pravi pojam rada i u svetome Josipu uzor radnika.”⁵⁶ Josip je bio neumorni radnik. Brinuo se za materijalne potrebe svoje obitelji kojoj je bio glava i za koju je nosio veliku odgovornost pred Bogom. Zadnji razlog njegovog rada bio je Isus, odnosno Božja volja koja ga je odredila za hranitelja Svete obitelji. “Promatrajući dakle život sv. Josipa, vidimo, da je sav njegov rad bio radi Krista, da je svaki njegov rad počimao i završavao s Kristom.”⁵⁷

U svojim propovijedima, pa i u ovoj o sv. Josipu uzoru radnika, autor pojašnjava odakle uopće potreba za mukotrpnim radom. Prisjeća se Adamova grijeha i Stvoriteljevih riječi: “U znoju lica svoga jest ćeš kruh, dok se ne vratiš u zemlju od koje si uzet” (Post 3, 17-19). Koji je smisao takve Božje odluke? On kaže da “ta presuda Božja vrijedi za sve ljude, vrijedi za sva vremena. Nije je Bog izdao zato, da uživa u mucij ljudi, nego je postupao kao dobar otac i mudar liječnik, dajući čovjeku prilike, da radeći vrši pokoru, što je narušio od Boga ustanovljeni red, a ujedno, jer je po istočnom grijehu postao slab i podložan strastima, da se radom čuva od grijeha i opačina do kojih dovodi lijenost.”⁵⁸ Dakle, ispravno shvaćeni rad nije ništa drugo nego služenje Bogu i njegovoj svetoj volji.

Za njega nije bilo malih ili velikih poslova, već je presudnim držao čovjekov unutarnji stav o radu. Naime, preporučivao je ljubav kojom se posao radi na slavu Bogu, a društvu i samome sebi na korist. Reče: “Naučimo se počimati s Kristom svaki svoj posao, raditi samo za Krista svaki svoj posao, kao što je činio sv. Josip, uzor radnika. Onda će rad biti ključ neba i nama.”⁵⁹

2.7. Zbilja smrti i vječnog života

Ono po čemu je sv. Josip posebno štovan i poznat među vjernicima, jest da je on zaštitnik sretne i svete smrti. Tumačeći zaziv “Zaštitniče umirućih” Stepinac progovara o fenomenu smrti, vječnom životu i Josipovu zagovoru. U toj propovijedi, naime, reče: “Mi ne znamo nikada bez posebne objave Božje, kada ćemo umrijeti, da li danas ili sutra, ili ovaj tjedan, ili ovaj mjesec, ili ovu godinu, ili za pedeset godina. To ovisi samo o volji Božjoj i nikome drugome. Badava je tu pozivanje pa i najboljih specijalista svijeta,

⁵⁶ *Isto, Sveti Josip*, str. 121.

⁵⁷ *Isto, Sveti Josip*, str. 121-122.

⁵⁸ *Uzore radnika, Sveti Josip*, str. 123.

⁵⁹ *Uzore radnika, Sveti Josip*, str. 125.

da nam produlje život ma i za jednu samo sekundu protiv odluke Božje.⁶⁰ On u stvari samo želi ljudima dozvati u svijest važnost pripreme za smrt, tj. potaknuti ih da budu uvijek spremni. A što se tiče sudbine, jednom je, uostalom, rekao da je sudbina baš kao i slučajnost Bog luđaka.⁶¹

Govoreći o smrti, napominje da je ona sveto pravo čovjekovo. Istina, strah od nje čovjeku je prirodan i normalan jer je čovjek po svojoj naravi okrenut životu. Međutim, panični strah od smrti proizlazi iz njezina pogrešnog shvaćanja. "Smrt nije nikakvo strašilo s kosom u ruci, kako je neki vole predstavljati, nego je naprosto rastanak duše od tijela do sudnjega dana, kad će se opet združiti s tijelom, da jedno i drugo primi bilo vječnu nagradu u nebu, bilo vječnu kaznu u mukama paklenim."⁶²

U istoj propovijedi dotiče se istočnoga grijeha kao uzročnika čovjekove smrti. Čovjeka je Bog stvorio kao veličanstveno, dobro, njemu slično biće. Smrtnost je zapravo čovjekov izbor, posljedica zloupotrebe slobodne volje, a ne Božja zamisao. Jasno to kaže riječima: "Ona [smrt] nije prvotno bila u Božjem planu, jer je Bog čovjeka, kad ga je stvorio, učinio neumrlim, uz uvjet, da drži njegovu zapovijed, to jest da ne ubire ploda sa zabranjenog drveta, ne što bi jedna jabuka bila u sebi velika stvar, nego jer je velika stvar, kad Bog nešto zabrani pod smrtnom kaznom. Naši su roditelji u raj, kao što znamo, tu zapovijed svjesno prestopili i time navukli na sebe i na sve svoje potomstvo smrtnu presudu, uz nebrojene bolesti kao predznake smrti."⁶³ Tek, dakle, nakon prvoga grijeha smrt postaje sveopći zakon za sve ljude. Zato nema nikakva smisla od nje bježati, već uvijek valja biti pripravan i tako doživjeti sretnu smrt.

Bl. Alojzije navodi tri načina kako u tome uspjeti: "Prvi je uvjet, da se čuvamo grijeha više nego kuge, ili ako smo upali u grijeh, da ga što prije istjeramo iz duše dobrom svetom ispovijedi, jer po grijehu je došla prva smrt; smrt tijela, a po grijehu i jedino po grijehu dolazi i druga smrt, smrt duše, ako čovjek ode s ovoga svijeta opterećen teškim grijehom. Drugi je uvjet, da se bez prestanka molimo za sretnu smrt, kako nam spominje Spasitelj Isus Krist u Evanđelju

⁶⁰ *Zaštitniče umirućih, Sveti Josip*, str. 158-159.

⁶¹ Usp. Alojzije kardinal Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke, 1941-1946.*, pripremili i uvod napisali J. Batelja, i C. Tomić, Zagreb, 1996., str. 178.

⁶² *Zaštitniče umirućih, Sveti Josip*, str. 157-158.

⁶³ *Isto*, str. 158.

govoreći: 'Zato budite uvijek budni i molite se, da možete umaći svemu tome što će doći, i da opstanete pred Sinom čovječjim' (Lk 21, 36). Treći je uvjet za sigurnost sretne smrti vježbanje u dobrim djelima, napose milosrđu prema bijednima."⁶⁴

Budući da je čovjekova volja oslabljena grijehom, na životnom putu Crkva pred nas stavlja brojna sredstva koja nam mogu pomoći u borbi protiv zla. Među najodličnija sredstva pripada svakako i zagovor sv. Josipa. On je jedini imao tu milost da u trenutku smrti uz njega budu Isus i Marija.

U mnogim propovijedima Nadbiskup donosi svjedočanstva ljudi koji su spasili svoje duše u smrtnom času upravo zahvaljujući molitvi sv. Josipu. Sotonina zavist prema čovjeku i mržnja prema Bogu najjači su upravo u smrtnom času. Zašto? Zato, što se, kako reče u propovijedi na blagdan sv. Josipa 1958., "u taj čas odlučuje sudbina čovjekova, zauvijek, za svu beskrajnu vječnost, ili sretnu ili nesretnu".⁶⁵

3. SV. JOSIP – NADAHNUĆE KROZ ŽIVOT

Budući da Crkva sv. Josipa od prvih stoljeća vjernicima stavlja pred oči kao uzor i nadahnuće kršćanskog života, bl. Alojzije zaključuje da s pravom u sv. Josipu svoj uzor i pomoć traže pojedinci, obitelji, narodi i čitava Crkva. Takvu čast on nije zaslužio ničim drugim doli svojim krjepostima kojima je nadvisio sve osim Isusa i Marije.⁶⁶ Cijeli svoj zemaljski život strpljivo je i samozatajno posvetio Onome koji mu je povjeren. Premda je njegova veličina i ljepota u očima ljudi i službenog Učiteljstva Crkve rasla s vremenom, to ništa ne umanjuje njezinu utemeljenost i opravdanost.⁶⁷

3.1. Vršenje volje Božje

Crkva sv. Josipu u Litanijama pridaje više naziva sukladno krjepostima koje je posjedovao. Međutim, sve čime se Josip odlikovao i sve što je činio u svojoj biti predstavlja ponizno izvršavanje volje Božje. Josip, naime, iz svoje skrovitosti izlazi tek

⁶⁴ Isto, str. 159.

⁶⁵ *Propovijed na blagdan sv. Josipa u Krašiću godine 1958., Sveti Josip*, str. 210.

⁶⁶ Usp. *Idite k Josipu! Što vam on rekne, to činite!*, Sveti Josip, str. 21-22.

⁶⁷ Usp. S. Bakšić, *Sv. Josip. Katoličko bogoslovlje o svrhunaravnom dostojanstvu i štovanju sv. Josipa*, Zagreb, 1939., str. 5.

da bi ispunio svoju zadaću koju mu Bog povjerava. Tumačeći zaziv *Josipe pokorni*, Nadbiskup naglašava da je u sv. Josipu gotovo umrla svaka vlastita volja, "budući da je pomno pazio na svaki mig volje Božje, da je najspremnije ispuni".⁶⁸

To ne znači pasivnu i flegmatičnu odsutnost vlastitog htijenja, nego aktivnu nutarnju borbu i pobjedu nad samim sobom radi Božje slave. Sveto pismo sv. Josipa spominje samo u službi Blažene Djevice Marije i djeteta Isusa. Ponajprije u herojskom ispunjenju povjerene mu zadaće da poput čestitog oca skrbi za Svetu obitelj. "Na svetoga je dakle Josipa pala zadaća, da isto onako, kako se svaki drugi čestiti otac skrbi za svoju djecu, i on, kao hranilac od Boga postavljen vodi skrb za dijete Isusa."⁶⁹

Da bi uklonio bilo kakvu sumnju u Josipovu besprijeckornu predanost volji Božjoj, autor donosi osam konkretnih situacija iz Isusova djetinjstva u kojima je Josip postupio po Božjem nalogu.⁷⁰

U prinošenju svoje volje Bogu umjesto materijalnih žrtava nadbiskup prepoznaje i snažno sredstvo u očuvanju duše od grijeha. Žrtvu prinosimo zbog počinjenih uvreda, a pokoravanje volji Božjoj otklanja od nas i samu pomisao da ga povrijedimo: "Žrtvom se zadovoljava za grijeha, koji su već počinjeni, a poslušnošću se čuvamo, da u njim uopće ne padnemo i ne uvrijedimo Boga. A svakako je mnogo savršenije nikada ne uvrijediti Boga, nego li Ga uvrijediti, pa onda pružati zadovoljštinu."⁷¹

3.2. *Josipove krjeposti*

Litanije sv. Josipu pripisuju sljedeće krjeposti: pravednost, čistoću, mudrost, jakost, pokornost, vjernost, strpljivost, skromnost i radišnost. Sve te njegove krjeposti očitovale su se u odnosu na Isusa i Mariju. Zato Stepinac, tumačeći ih, pomno analizira glavne događaje iz života Svete obitelji i Josipovo ponašanje u njima.

Tumačeći pojam pravednosti, on razlikuje pravednost u užem smislu te riječi i pravednost općenito. Govoreći konkretno o sv. Josipu, kaže da se njegova pravednost očitovala u ispunjavanju svih njegovih dužnosti: prema Bogu, prema Isusu, prema Mariji, prema vjerskoj vlasti, prema državnoj vlasti.⁷²

⁶⁸ *Josipe pokorni, Sveti Josip*, str. 98.

⁶⁹ *Hranitelju Sina Božjega, Sveti Josip*, str. 57.

⁷⁰ *Usp. Josipe pokorni, Sveti Josip*, str. 98-99.

⁷¹ *Josipe pokorni, Sveti Josip*, str. 100.

⁷² *Usp. Sveti Josipe, Sveti Josip*, str. 26.

Na upit "Što je sveta čistoća?", Nadbiskup je odgovorio, da je to "krjepost, koja prema razumnom nalogu obuzdava ili odbija težnje za spolnim nasladama."⁷³ Uz ovakvu definiciju on razlikuje tri vrste čistoće: 1. djevičansku, 2. bračnu i 3. udovičku. Kad govori o sv. Josipu, onda ima u vidu njegovu djevičansku čistoću koja se iz evanđelja jasno vidi, premda su je neki kroz povijest pokušali dovesti u pitanje.⁷⁴

Tumačeći krjepost mudrosti, autor tumači da je sv. Josip "bio iza Bogorodice najrazboritiji stvor na zemlji" i da na njemu "blista na poseban način krjepost razboritosti".⁷⁵ Nadbiskup ju je prepoznao osobito kod donošenja Josipovih odluka: 1. kad je saznao da je Marija trudna, 2. kad je trebalo ići na popis pučanstva u Betlehem i 3. kad je trebalo bježati u Egipat. Da u tim trenucima Josip nije postupio mudro, ugrozio bi i sebe i Isusa i Mariju.

Gledom na krjepost jakosti, autor napominje da "u sv. Josipu nalazimo uzvišenu krjepost kršćanske hrabrosti i jakosti", koja je "moralna krjepost, koja čovjeka jača, da na putu za dobrim ne malakše, nadošle kako mu drago velike životne poteškoće".⁷⁶ Pritom on postavlja pitanje: Zašto Crkva Josipu pripisuje ovu krjepost? I odgovara: "Zato, što je njegov život bio isprepleten nebrojenim poteškoćama, a nikada ne čitamo o sv. Josipu, da je ičemu prigovarao, da se na išta tužio, da je igdje pokazao nestrpljivost, razdražljivost. Znak je to, dakle, da je sv. Josip bio jaka, izvanredno jaka i hrabra duša, koja je bila Bogu baš radi toga na poseban način draga i mila."⁷⁷

Zboreći o krjeposti pokornosti, Nadbiskup ističe da se Josipova poslušnost pokazala i prema Bogu i prema vjerskim i prema svjetovnim vlastima te da je svoju volju uvijek bio spreman podrediti višim interesima, pogotovo Božjim.⁷⁸

Kad govori o krjeposti vjernosti, Nadbiskup kaže da ona tjera volju da izvršava obećanja, a sv. Josip ju je pokazao u vjernosti "prije svega Gospodu Bogu svome", "svojoj ženidbenoj družici, Presvetoj Djevici Mariji", "svojoj očinskoj dužnosti prema djetetu

⁷³ *Josipe prečisti, Sveti Josip*, str. 80.

⁷⁴ *Usp. Čvaru djevica, Sveti Josip*, str. 134.

⁷⁵ *Usp. Josipe premudri, Sveti Josip*, str. 85.

⁷⁶ *Josipe jaki, Sveti Josip*, str. 91-92.

⁷⁷ *Isto*, str. 92.

⁷⁸ *Josipe pokorni, Sveti Josip*, str. 97, 100.

Isusu", "svojoj dužnosti kao glava Svete Obitelji", te vjeran "zakonitoj građanskoj i vjerskoj vlasti svoga naroda".⁷⁹

S obzirom na krjepost strpljivosti autor tvrdi da je "strpljivost pripadan dio hrabrosti, odnosno krjepost, koja jača volju u podnašanju, kad zlo snađe čovjeka". Ona ga brani, da bol i žalost ne prevladaju njime, "nego da nastavi rad na dobrom putu iz ljubavi prema Bogu". U sv. Josipu je bl. Alojzije vidio savršeno strpljiva čovjeka zato što nigdje nije zabilježena ni jedna jedina riječ mrmrljanja, prigovaranja ili sl.⁸⁰

Nadbiskup je u sv. Josipu otkrio i krjepost skromnosti, a povezo ju je sa zazivom "Ljubitelju siromaštva". On ne veliča bijedu i neimaštinu, već govori o opasnosti jurnjave za bogatstvom. Po sebi ni siromaštvo ni bogatstvo nemaju unaprijed moralne kvalifikacije jer "i bogataši mogu biti siromašni u duhu, ako spoznaju i priznaju, da njihovo bogatstvo po sebi nema pred Bogom baš nikakve vrijednosti, nego da je potrebno nešto drugo, da Bogu omile, to jest da budu bogati krjepostima".⁸¹

Za sve Josipove vrline vrijedi Blaženikova tvrdnja, kako s odmicanjem vremena, spomenute krjeposti, sve više dolaze do izražaja i blistaju sve većim sjajem.

3.3. Pobožnosti u čast sv. Josipa

Povijesno gledano, štovanje sv. Josipa u početku je bilo malih razmjera i više privatne naravi. Razlozi su tome višestruki: progoni kršćana, preokupacija oko formuliranja vjere u Isusa Krista, seobe naroda i općenito velika previranja na Zapadu.⁸² I sama spoznaja o sv. Josipu razvijala se sve dok u 12. st. nije počela donositi plodove u vidu sve većeg jačanja pobožnosti. U 19. st. zahvaljujući papi Piju IX. i njegovim nasljednicima, to štovanje dobiva novi veliki zamah, koji traje sve do danas.

Imajući to na umu, autor poziva svećenike u dušobrižništvu i vjernike da se još više utječu sv. Josipu. Za poticaj im je u propovijedi za vrijeme uzništva u Krašiću iznio neke od načina na koji to čini kršćanski svijet i što mogu provesti njegovi slušatelji: "... dižu se hramovi, kapele, oltari njemu u čast. Kipovi i slike (...)

⁷⁹ Usp. *Josipe vjerni, Sveti Josip*, str. 103, 105-106.

⁸⁰ Usp. *Ogledalo strpljivosti, Sveti Josip*, str. 110, 113.

⁸¹ *Ljubitelju siromaštva, Sveti Josip*, str. 115, 118.

⁸² Usp. S. Bakšić, *Sv. Josip. Katoličko bogoslovlje o svrhunaravnom dostojanstvu i štovanju sv. Josipa*, Zagreb, 1939., str. 5.

po svim stranama svijeta. Blagdan imena njegova zapovjedani je blagdan (...). On ima i drugu važnu svetkovinu *Zaštite svetoga Josipa*. On ima i svoje posebne litanije (...) što nema nijedan drugi svetac osim Bogorodice. (...) proglašen je patronom Crkve Božje. Njemu u čast priređuju se trodnevnice, devetnice (...) Njega imaju za posebnog svog zaštitnika razne redovničke zajednice, gradovi, biskupije, pokrajine, župe, zavodi.”⁸³ K tome, “Sveta je Crkva odobrila posebno pobožno Udruženje za svetu smrt pod zaštitom sv. Josipa”.⁸⁴

3.4. *Stepinčeva osobna pobožnost sv. Josipu*

Osobna pobožnost bl. Alojzija Stepinca prema sv. Josipu nosi biljege njegove ljubavi prema Crkvi, obiteljskom životu i osobnom posvećenju. Ponio ju je iz rodnog doma, gdje se osobitom radošću proslavljao imendan njegova oca Josipa, a kip Svete obitelji i danas je vidljiv na pročelju kuće u Krašiću, u kojoj je Alojzije živio s obitelji nakon dijeljenja zadruge Stepinčevih godine 1907. Osim toga, pobožnost sv. Josipu bila je duboko ukorijenjena u krašičkoj župi. Svjedoče o tome vitraj sv. Josipa na jednom od prozora u svetištu župne crkve Presvetog Trojstva i njegov lik na oltaru u kapeli Svete obitelji u Brezariću.

Osim toga, on je svoju pobožnost očitovao i kroz čitav život, što pokazuju sljedeći njegovi pastoralni pothvati:

1. Još kao Nadbiskup koadjutor, godine 1935., on je iz svojih sredstava za crkvu sv. Josipa u Sarajevu darovao svotu od 5000 kn.⁸⁵

2. Osnivajući nove župe u gradu Zagrebu, u vrijeme velike ekonomske krize, on je, pouzdan u Božju providnost i zaštitu sv. Josipa, uspio osnovati četrnaest župa i sagraditi njihove župne crkve. Jednu od njih posvetio je sv. Josipu.⁸⁶

3. Proglasivši godinu 1938. “godinom obitelji”, želio je obnoviti zdravi obiteljski duh “pod zaštitom članova Svete nazaretske Obitelji: Isusa, Marije i sv. Josipa”.⁸⁷

⁸³ *Propovijed na blagdan sv. Josipa, 19. ožujka 1954. u Krašiću, Sveti Josip*, str. 194.

⁸⁴ *Zaštitniče umirućih, Sveti Josip*, str. 161.

⁸⁵ Dr. Alojzije Stepinac, nadbiskup koadjutor, *Dnevnik*, sv. I., rukopis u Arhivu Postulature, sv. I., str. 304. i 305a.

⁸⁶ Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke (1934.-1940.)*, str. 171-172.

⁸⁷ OKRUŽNICA (dalje: OK), *O godini obitelji*, br. 283/9. siječnja 1938., KL, 89. (13. siječnja 1938.), br. 2., str. 22-23.

4. Kao predsjednik Biskupske konferencije Kraljevine Jugoslavije ishodio je od Svete Stolice, a na molbu mnogih katoličkih vjernika, "da blagdan sv. Josipa bude zapovijedani blagdan za sve biskupije Kraljevine Jugoslavije".⁸⁸

5. U teškim danima Drugoga svjetkog rata, 11. travnja 1944., a na česte molbe da "vjernicima navijesti obdržavanje kakovih posebnih zavjeta na nakanu, da se izprosi mir svijetu i da nas Bog oslobodi i poštedi od raznih zala", sa željom "da se u Zagrebačkoj nadbiskupiji obnovi stari zavjet pređa", to jest da se poštuje "jednoglasno donesenu odluku Hrvatskog sabora koji je proglasio sv. Josipa 'zaštitnikom hrvatskoga kraljevstva', a na molbu koju mu je u lipnju godine 1687. uputio zagrebački biskup Martin Borković "neka bi se čitavi hrvatski narod kao takav stavio pod posebnu zaštitu sv. Josipa", on je posebnom okružnicom odredio "da se u Zagrebačkoj nadbiskupiji svečano slavi blagdan "Zaštite sv. Josipa i to već ljetos i svake godine u buduće, na III. nedjelju po Uskrsu".⁸⁹

6. Da je bl. Alojzije imao veliko pouzdanje u zagovor i zaštitu sv. Josipa, posvjedočio je uzidavanjem slike sv. Josipa u temelje prvog hrvatskog karmela,⁹⁰ koji je on blagoslovio u Brezovici 14. travnja 1944. Reče: "Sestre su zaželjele, da se u temelje na jednoj strani uzida karmelski škapular. Učinili smo tako. Stavili [smo] u limenu kutiju škapular i zazidali. A na drugom uglu kuće – samostana metnuo sam sliku sv. Josipa i pred menom su je zidari zazidali. I što vidimo? Kolike su vojske prošle preko Brezovice! I topovi su grurali. Jedna granata je probila zid. Ali nije srušila, niti je ijedan vojnik prodro u klauzuru. Očito čudo Božje!"⁹¹

7. U svojim nastojanjima oko promicanja pobožnosti u čast svetog Josipa, nadbiskup Stepinac se u svom izvješću od 2. ožujka 1946. nunciju mons. Josephu Hurleyu o prilikama crkvenoga života nakon što je završio Drugi svjetski rat i u Jugoslaviji zavladao komunistički sustav, potužio i na onemogućeno objavljivanje

⁸⁸ OK, *O svetkovini sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog kraljevstva*, br. 536/16. siječnja 1940. *Službeni vjesnik zagrebačke nadbiskupije* (dalje: SVZN), 27. (18. siječnja 1940.), br. 2., str. 14-15.

⁸⁹ OK, *O svečanom svetkovanju Zaštite sv. Josipa*, br. 2683/11. travnja 1944., KL, 95. (13. travnja 1944.), br. 15., str. 178.

⁹⁰ Karmel je kanonski utemeljen 1939., a "kad su zidine dostigle visinu od 5 m sâm je nadbiskup uzeo limene kutije, u jednu je stavio karmelski škapular, a u drugu sliku sv. Josipa, i dao ih uzidati u zidove", A. Benigar, str. 326.

⁹¹ VJD, sv. IV., str. 183.

katoličkog tiska koji je praktično zabranjen, a među časopisima je izričito spomenuo i *Glasnik sv. Josipa*.⁹²

8. Obradovala ga je vijest da je 1. svibnja 1955. u Rimu svečano proslavljen novi blagdan sv. Josipa Radnika, koji će se ubuduće slaviti 1. svibnja, i da je tom prigodom Pio XII. govorio pred 100.000 vjernika. Taj je događaj on popratio riječima: "Krasan potez. Tu se vidi djelovanje Duha Svetoga!"⁹³

9. Kad je saznao da su komunistički vlastodršci u Krašiću oduzeli kuću časnim sestrama i da traje mukotrpna procedura za povrat kuće, on je 8. ožujka 1958. to popratio sljedećim riječima: "Moliti se, osobito sv. Josipu! Neka sestre mole i Bog će dati, da upravo sada, kada su neprijatelji najjače zahvatili, sestre dobe svoju kuću natrag!"⁹⁴

10. S osobitom je radošću slavio mise na spomendane i blagdane sv. Josipa, a na radnom je stolu držao njegovu sliku. Štoviše, njegovo je ime vlastoručno upisao u Rimski kanon misala kojim se kao sužanj služio u dane kad nije mogao misiti u crkvi, već je svetu misu slavio u kućnoj kapelici.

ZAKLJUČAK

Propovijedi bl. Alojzija Stepinca prema Litanijama sv. Josipa koje je napisao kao logoraš u Lepoglavi upotpunjene su svetopisamskim tekstom, primjerima iz života svetaca i opće ljudske povijesti te njegovom osobnom pobožnošću. Predočuju lik i ulogu sv. Josipa u povijesti spasenja teološkom jasnoćom i pobudnim sadržajem. Stilski su vrlo jednostavne, sadržajno ujednačene, a čitatelju razumljive. Stoga su značajan prinos homilelici Crkve u Hrvata.

Analiza ovih propovijedi uvodi nas u spoznaju Božje blizine, u životu onih koji u nj vjeruju te radosno vrše volju Božju za osobno spasenje i posvećenje bližnjega. Naime, Bog je sv. Josipa odabrao i pripremio za ulogu hranitelja Sina Božjega, povjerio mu brigu za njegovu djevičansku majku, ali ga nije oslobodio skrbi za nazaretsku obitelj, u kojoj autor vidi sliku Crkve. U tom vidu autor govori o ljudskome radu, pravima radnika, primjenjujući klasični teološki govor, ali s izvanrednom otvorenošću za nove društvene prilike.

⁹² Usp. CP, sv. CXII, str. 4289-4292.

⁹³ VJD, sv. II., str. 347.

⁹⁴ VJD, sv. IV., str. 28-29.

Značajne su autorove misli o zbilji smrti, koja nije prokletstvo, već čovjekovo pravo. Tako govor o sv. Josipu u ovoj zbirci propovijedi otkriva Stepinčevu tankoćutnost za Božju ljubav prema čovjeku, ali i njegovu osobnu pobožnost njemu, koji je uzorno sudjelovao u djelu otkupljenja, a svoju zaštitu nastavlja u Crkvi.

ANALYSIS AND MESSAGES OF BLESSED ALOJZIJE STEPINAC'S
"COLLECTION OF SERMONS ACCORDING TO THE LITANIES
OF ST JOSEPH"

Summary

As a convict serving time in the prison of Lepoglava, the Zagreb archbishop Alojzije Stepinac wrote a collection of Sermons according to the Litanies of St Joseph. These are a real challenge for studies as they were composed in prison, with limited theological sources, where death was very frequent, and there was no shortage of provocations and humiliation. In these sermons, acceptance of coexistence with St Joseph's life realities and reliance on God reveal a remarkable goodness of God which he makes use of when performing the great deeds of his love through weak, unknown people. For archbishop Stepinac, brightness, optimism and joyful exercise of God's will, recognized in the holiness of St Joseph, are able to overcome the fear of life and death, and to convert the circumstances of family life to an atmosphere of happiness, prosperity and God's blessing, while the devotions in his honour can help in the pastoral of the youth and family.

Key words: St Joseph, Incarnation of God's Son, virginity, paternity, chastity of faith, obedience to God, fidelity, honesty, patience, happy death, litanies and devotions in the honour of St Joseph.